

Jaar van reflectie, maar geen sabbatical

Dat een sabbatical nuttig kan zijn weet eenieder die het heeft meegemaakt. Eens rustig kunnen werken aan een reflectie over bestaande of een opstart van nieuwe activiteiten is geen overbodige luxe. Voor individuele academici is het wenselijk en haalbaar maar voor een instelling in haar geheel kan het natuurlijk niet. Toch dringt zich ook hier op regelmatige basis een grondige reflectie op.

Voor de Academie gebeurt dit in 2016. Het huidige convenant met de Vlaamse regering is in werking getreden in 2013 en ging gepaard met het afbouwen van activiteiten zoals het VLAC, het aanzwengelen van andere verwezenlijkingen zoals de Standpunten, maar ook het opstarten van nieuwe initiatieven zoals het Denkersprogramma. Sommige werkgroepen stierven een natuurlijke dood, nieuwe kwamen tot leven, zoals de Reflectiegroep Energie en de Commissie Historische Wetenschappen. De Jonge Academie werd opgestart, evenals de Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit en de Onderscheidingen voor Wetenschapscommunicatie. Het is tijd voor een eerste evaluatie. Zijn dit goede en interessante initiatieven of sluimeren er betere ideeën? Wat te denken van de inhoud en de zichtbaarheid van onze Standpunten? Hebben ze de gewenste maatschappelijke impact? Zijn we goed bezig of dringt zich een andere aanpak op?

Volgend jaar zal de overheid een en ander evalueren in het licht van een nieuw convenant. Dit jaar houden we een zelfevaluatie in voorbereiding van een beleidsplan voor de periode 2018-2022.

Ook de selectie van onze leden mag een punt van aandacht zijn. Deze werd de laatste jaren grondig gewijzigd met vervrouwelijking en verjonging als belangrijkste objectieven. Het ene kon natuurlijk niet zonder het andere gezien de demografische samenstelling van onze universiteiten. Zijn we de goede weg ingeslagen? In elk geval blijken onze vrouwelijke leden heel succesvol en dit op vele domeinen. Twee van hen zijn bekroond met de Francquiprijs, twee van hen zijn recent rector geworden. Ook over andere onderscheidingen van onze vrouwelijke leden rapporteren we in de Academieberichten.

De reflectie is recent gestart met een ledenbevraging waarbij we op een significante respons hopen. Maar alle lezers van de Academieberichten mogen gerust bedenkingen toesturen. Stuur het gewoon naar freddy.dumortier@kvab.be.

Freddy Dumortier
Vast secretaris

Academieberichten verschijnt driemaal per jaar. Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Paleis der Academiën - Hertogsstraat 1 - 1000 Brussel - Tel. 02 550 23 23 - e-mail: info@kvab.be - www.kvab.be - ISSN 0778-1008 - redactie: Hans Rombaut - vormgeving: Charlotte Dua - V.U. Freddy Dumortier.

met steun van:

Vlaamse
overheid

Denkersprogramma "Water & Klimaat: Een adaptatiestrategie voor Vlaanderen"

Interview met de Denkers

Nathalie Boelens

Dat het klimaat verandert horen we welhaast elke dag in de berichtgeving over de opwarming van de aarde. De opdracht is om vanaf nu met zijn allen een strategie uit te werken om 'er het beste' van te maken. Met het Denkersprogramma "Water & Klimaat" wil de Klasse Technische wetenschappen vanuit een positieve insteek het beleid aansturen en aanmoedigen tot nieuwe technologieën en regelgeving in een context van zelfredzaamheid ten aanzien van klimaatverandering. Een half jaar lang hadden de denkers ontmoetingen en stakeholdersdebatten met kabinetten, bedrijven, onderzoeksinstituten en NGO's. Op 17 juni vond het druk bijgewoonde slotsymposium plaats. Wie zijn de 'denkers'? Wat is hun boodschap voor Vlaanderen?

Glen T. Daigger

Glen Daigger is professor aan de University of Michigan en oprichter van 'One Water Solutions', een organisatie voor waterbouw en innovatie. Hij is voormalig voorzitter van de International Water Association.

Hoe ben je betrokken geraakt bij het Denkersprogramma van de Academie?

Water is de rode draad doorheen mijn carrière. Willy Verstraete contacteerde me voor het Denkersprogramma en ik was meteen geïntrigeerd. Op dat moment was ik ook aan het verhuizen van Colorado naar Michigan. Colorado is een hooggelegen, droog, woestijnachtig gebied dat waterarm is. Michigan daarentegen is vochtig, omringd door grote meren, op het eerste zicht dus een overvloed aan water. Ik zag meteen parallellen tussen Vlaanderen en mijn nieuwe thuis in Michigan. Een analogie vinden we er bijvoorbeeld ook op het vlak van de economie: 1 op 5 jobs in Michigan zijn afhankelijk van water, in Vlaanderen is dat 1 op 6.

Ondanks ons natte klimaat is één van de punten in het rapport van de denkers dat waterschaarste ook een probleem kan worden voor Vlaanderen...

Er is een misperceptie dat droogte enkel samenhangt met een gebrek aan regen. De bevolkingsdichtheid speelt hier een cruciale rol. België is dichtbevolkt maar in de VS geldt dat bijvoorbeeld ook voor Florida en Washington DC. Florida is een van de pioniers op het vlak van wateropslag en Washington hergebruikt water op zeer grote schaal. Een grote droogte zoals die van 1976 zal in Vlaanderen frequenter voorkomen. Om een waterzekere toekomst te garanderen moet de overheid nu in actie schieten met een gedegen actieplan dat regeringstermijnen overstijgt. Er is enorm veel expertise aanwezig in Vlaanderen - dat werd duidelijk naarmate we meer en meer mensen spraken tijdens het Denkersprogramma - maar er is nood aan het meer delen van die kennis en aan het samenwerken aan gemeenschappelijke doelstellingen, die gedragen worden door het overheidsbeleid.

Is de verandering van het klimaat ondertussen 'oud nieuws' geworden? Het Denkersprogramma wil een positief verhaal brengen, hoe doe je dat? Werken doemscenario's soms niet beter om de problematiek onder de aandacht te brengen?

Klimaatverandering is ondertussen min of meer algemeen aanvaard als een feit. Die aanvaarding kwam er sneller bij de Europeanen dan bij de Amerikanen. Met het verhaal over de klimaatverandering moeten we de mensen blijvend bereiken. Sommigen bereik je gemakkelijker met een doemscenario, anderen voelen zich eerder aangesproken door een positief verhaal. Uiteindelijk zijn het twee kanten van de medaille. In het Chinese symbool voor 'opportuniteit' zit het symbool voor risico reeds verweven.

Het perspectief dat we nu zouden moeten hebben op klimaatverandering is vergelijkbaar met dat op gezondheid: bij jonge mannen komt het wel eens voor dat ze een bepaalde periode van hun leven slechte eet- en leefgewoontes hebben. Op iets latere leeftijd, onder invloed van een veranderend metabolisme, komen de kilo's er dan snel bij. Dit los je niet op door op dieet te gaan, want een dieet is iets tijdelijks. De enige manier om hiermee om te gaan is om fundamenteel iets te veranderen aan de manier waarop je leeft. Als we dit toepassen op klimaatverandering en water in het bijzonder zien we dat water beheren iets is dat we al eeuwenlang doen. Wat er nu nodig is, is een fundamentele verandering in de manier waarop we dit doen: een nieuwe praktijk maar ook een nieuwe ethiek. Dit nieuwe systeem moet ingebed worden in het beleid. De vraag "Hoe gaan we dit betalen?" hoeft zich niet te stellen. De economische impact van water

Denkersprogramma "Water & Klimaat: Een adaptatiestrategie voor Vlaanderen"

(1 op 6 jobs, of het belang van water op het vlak van transport) beantwoordt deze vraag. De voordelen van een goed waterbeheer overstijgen in grote mate de kosten. Het is eenvoudigweg een kwestie van de veranderingen nu door te voeren. Landen die in een veel meer precieze situatie zaten op het gebied van water hebben hiervoor oplossingen gevonden: deze oplossingen zijn er kunnen komen omdat het systeem veranderd is. Tijdens het Denkersprogramma hebben we ondervonden dat de kennis en de competenties die vereist zijn om dit in Vlaanderen te doen in ieder geval aanwezig zijn.

"Als mensen het belang van water gaan inzien zullen ze er ook mee zorg voor dragen!"

Jullie rapport spreekt van het probleem van de hoge graad van bodemafdekking in Vlaanderen. Vlamingen hebben een 'baksteen in de maag' wordt wel eens gezegd. Minister Schauvliege stelt een betonstop voor tegen 2050. Zullen we anders moeten gaan bouwen en leven?

Het is van belang om goed te weten hoe je de vraag stelt. Afhankelijk van hoe je de vraag stelt beperk je al de antwoordmogelijkheden. Nee, we zullen in de toekomst niet kunnen bouwen zoals we dat in het verleden gedaan hebben. Maar als je de vraag stelt of we in de toekomst woningen kunnen blijven creëren die beantwoorden aan de noden en verlangens van mensen op een manier die ook waterzekerheid biedt, dan is het antwoord wel degelijk ja. De menselijke vindingrijkheid mag hier niet onderschat worden. Mensen zijn de meest succesvolle soort omdat we ons zeer snel kunnen aanpassen, vandaar dat ik verwijs naar adaptatiestrategie. Eisenhower zei ooit: "If a problem cannot be solved, enlarge it."

Als we 5 jaar verder gaan in de toekomst: wat wens je Vlaanderen toe op het vlak van water?

Ik vind het vooral belangrijk dat de man in de straat zich bewust is van het belang van water. In Singapore heeft de overheid vele stappen ondernomen om te communiceren naar een breed publiek over de noodzaak en de vele voordelen van water en waterzekerheid. Nu is het zo dat zelfs een taxichauffeur aldaar je kan vertellen over het belang van water en hoe hun land werkt aan waterzekerheid. Als mensen het belang ervan inzien, zullen ze ook mee zorg dragen voor water.

Margaret Catley-Carlson

Margaret Catley-Carlson is een beleidsdeskundige uit Canada. Ze is o.m. vicevoorzitter van de Canadian Water Network Board en lid van het adviesorgaan voor water van de Verenigde Naties.

Hoe ben je als politica binnen het domein van buitenlandse zaken en ontwikkelingshulp terechtgekomen bij water?

Ik ben geen hydroloog, geoloog of iets anders wat eindigt op "-loog" en wat betekent dat je expert bent in dergelijk onderwerp. Het verhaal begon toen ik 15 jaar geleden getraakteerd werd op een etentje. Het is gebruikelijk dat als je een gratis lunch aanvaardt daarop volgt dat je iets terugdoet voor wie je trakteert. Dit etentje vond plaats met twee ingenieurs. Zij vroegen me om voorzitter te worden van de "Water Supply & Sanitation Collaborative Council" – wat een vreselijke titel was, iets wat alleen maar ingenieurs kunnen bedenken. Het feit dat ik helemaal niets afwist van water was niet van belang, ze zagen in mij de geknipte persoon omwille van mijn expertise op vlak van beleid en financiering. Vanaf dat moment begon het 'huwelijk' van mijn inzichten op het terrein van beleid, organisatie en financiering enerzijds en water anderzijds. Het werd een geweldige ervaring voor mezelf: ik heb alle domeinen van water kunnen ontdekken en de wereld kunnen afreizen om te zien hoe mensen hiermee omgaan. Zo heb ik zelf expertise kunnen opbouwen op het gebied van waterbeleid. Ik heb misschien geen diploma's in die richting maar ik heb wel 15 jaar lang geluisterd naar mensen over de hele wereld en hun bekommernissen op het vlak van waterbeheer en -beleid.

Margaret Catley-Carlson, één van de Denkers, overhandigt het rapport met de conclusies aan Joke Schauvliege, Vlaams Minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, op de persconferentie.

Hoe kwam je bij het Denkersprogramma van de Academie?

Als voorzitter van de Foresight Advisory Committee voor Suez Environment ontmoette ik Willy Verstraete. Ik was heel vereerd dat hij me contacteerde omdat ik voor hem een toonaangevend 'denker' ben inzake waterbeleid.

Je bent de geknipte persoon om de verstaalslag te maken tussen de feiten die een wetenschapper onderzoekt in zijn laboratorium enerzijds en realistisch, duurzaam beleid anderzijds. Hoe ervaar je deze rol?

Als generalist en als iemand die kan luisteren naar velen ben ik ideaal geplaatst om naast de feiten ook een mening te vormen. Wetenschappers ondervinden op dat vlak grote moeilijkheden. Ze durven de sprong niet te doen. Ze zijn getraind om te werken op een specifieke hypothese en gaan hierbij niet verder dan de bewezen feiten. Ik moedig hen aan om na te denken over de praktische implicaties van hun theorieën en in functie daarvan een stap vooruit te zetten. Ik probeer wetenschappers te overtuigen dat het niet het einde van de wereld is om niet alleen te zeggen wat ze weten maar ook wat ze denken.

Hoe blik je terug op dit Denkersprogramma?

Met ongelofelijk veel dankbaarheid. We werden zo goed ontvangen en verzorgd wat het sowieso een fijne ervaring maakte. Het is ook een enorm privilege om gevraagd te worden om een land of regio te mogen analyseren. We mogen zeggen met wie we willen praten en dit wordt voor ons geregeld. Achteraf mogen we een onafhankelijk rapport schrijven over wat wij vinden welke de prioriteiten zouden moeten zijn en dan komen diezelfde mensen opnieuw luisteren naar wat we te zeggen hebben. We hebben tal van competente en vriendelijke mensen ontmoet. Dit was gewoon een heel erg mooi aanbod en het is een geweldige ervaring geworden.

Caroline Van Steendam

Caroline Van Steendam behaalde haar Masterdiploma aan de KU Leuven. Vandaag is ze doctoraatsstudente aan de University of Michigan. Ze werd "Associate Thinker" voor het Denkersprogramma Water & Klimaat.

Hoe ben je bij dit Denkersprogramma van de Academie terecht gekomen?

Wel, professor Glen Daigger verhuisde vorig jaar naar de universiteit van Michigan. Hij wilde dat zijn betrokkenheid bij het Denkersprogramma ook deels kon kaderen in zijn opdracht aan de universiteit. Omdat ik afkomstig was uit Vlaanderen en aan zijn universiteit

werkte rond een gerelateerd onderwerp nam hij contact op met mij. Vanaf dat ogenblik ben ik er steeds nauwer bij betrokken geraakt.

Welke impact heeft het gehad op jou?

Het Denkersprogramma heeft een grote impact gehad. Als doctoraatsstudent werk je altijd alleen op je eigen project, je bent wat geïsoleerd. Ik ben heel toegepast bezig met een erg specifieke technologie met betrekking tot afvalwaterzuivering. Dit Denkersprogramma was voor mij enorm interessant om te leren wat de algemene waterproblemen in Vlaanderen zijn en hoe mensen daarmee omgaan, wat de verschillende stakeholders denken en zeggen. Met het Denkersprogramma gingen we de interactie aan met zowel mensen uit de industrie, de overheid, de NGO's. Door de interactie met zoveel mensen uit diverse hoeken heeft het Denkersprogramma mijn visie op de wereld vergroot.

"Water & klimaat" situeert zich zowel op technologisch vlak als op beleid. Je bent zelf hoofdzakelijk met technologie bezig, zie je voor jezelf ook een toekomst weggelegd om een rol te spelen bij het beleid?

Vóór het Denkersprogramma leek het duidelijk dat ik verder ging gaan op technisch vlak. Maar gaandeweg heb ik ingezien hoe belangrijk het beleid is en ook hoe groot de meerwaarde van een wetenschappelijk-technische achtergrond is voor de beleidsmakers. Nu zie ik mezelf nog beide kanten uitgaan.

